

1.3.2017/GS

Selostus kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja kunnan vaikuttamistoimielinten asemasta

Kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on säädetty kuntalain (410/2015) 5 luvussa ja valmistelun lähtökohtana on ollut asukkaiden oikeudet ja kuntalaisten yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen. Valtuuston on pidettävä huolta kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista.

Kunnan vaikuttamistoimielimistä säädetään kuntalain 26–28 §:ssä. Kuntaliiton mallisäännön perusteluissa todetaan, että ne ovat edustamansa väestöryhmän vaikuttamis- ja kuulemiskanavia. Ne eivät ole kuntalain 30 §:ssä tarkoitettuja kunnan toimielimiä, eivätkä siten kunnan viranomaisia. Vaikuttamistoimielimille ei voida hallintosäännöllä antaa toimivaltaa tehdä hallintopäätöksiä. Ne osallistuvat päätöksentekoon aloitteilla ja lausunnoilla ja niiden edustajille *voidaan hallintosäännön määräyksen nojalla* antaa puhe- ja läsnäolo-oikeus toimielinten kokouksissa. Kaksi tai useampi kunta voi myös yhdessä asettaa esimerkiksi yhteisen vammaisneuvoston. Laki ei myöskään kiellä yhteisen vanhus- ja vammaisneuvoston asettamista.

Ääni- ja äänestysoikeuden, kunnan asukkaan aloiteoikeuden ja em. vaikuttajaryhmien asettamisen lisäksi kuntalaissa on mainittu useita muita tapoja siitä, miten osallistumista ja vaikuttamista voidaan kunnassa edistää. Monipuolisilla osallistumismahdollisuuksilla halutaan edistää eri asukasryhmien ja eri palveluiden käyttäjien osallistumista itselleen sopivalla tavalla ja tarjota eri asiakokonaisuuksiin ja tilanteisiin sopivia, joustavia ja vaikuttavia osallistumisen muotoja.

Kunnan toimielimet voivat järjestää kaupungin eri intressiryhmille keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia tai asukastapaamisia, joissa on mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä juuri sen ryhmän hyvinvointiin, osallisuuteen, elinympäristöön, asumiseen, liikkumiseen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tai tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Em. tilaisuuksissa tai tapaamisissa voidaan vapaamuotoisesti selvittää kuntalaisten näkemyksiä tietyistä teemasta tietyllä hetkellä tai pidemmän ajanjakson aikana. Kuulemista ja keskustelua voi toteuttaa myös sähköisiä kanavia, esimerkiksi internetin ja sosiaalisen median mahdollistamia muotoja hyödyntämällä.

KH:n asettamilla vaikuttamistoimielimillä on halutessaan mahdollisuus tehdä esityksiä, aloitteita ja kannanottoja kunnan toimielimille ja näillä vastaavasti lakisääteinen velvollisuus pyytää lausuntoja em. vaikuttajaryhmiä koskevista asioista.

Tämän lisäksi valtuuston kokoukset ovat julkisia ja niissä kaikilla kuntalaisilla on läsnäolo-oikeus.

Nämä lukuisat vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet oikein ja asiallisesti toteutettuina takaavat hyvin eri intressiryhmien näkemysten, kuulemisen ja muun osallisuuden huomioimisen kaupungin päätöksenteossa.

Hallintosääntöluonnos

Käsiteltävänä olevan hallintosääntöehdotuksen 11 §:n mukaan ”kaupungissa on nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto, joiden kokoonpanosta, asettamisesta ja toimintaedellytyksistä päättää kaupunginhallitus” ja nuorisovaltuusto voi nimetä edustajansa ns. operatiivisiin valiokuntiin (6 kpl). Valituilla edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus näiden

toimielinten kokouksissa lukuun ottamatta silloin kun käsiteltäviin asiakirjoihin sisältyy salassa pidettäviä tietoja.

Kaupungin keskeisiin lautakuntiin on kuluva valtuustokauden 2013 alusta ollut nimettynä nuorisovaltuuston edustaja; muutamissa lautakunnissa jo edellisen toimikauden lopulla.

Tämän lisäksi hallintosääntöehdotuksen § 112 mukaan toimielin voi myöntää vaikuttamistoimielinten edustajille läsnäolo- ja puheoikeuden toimielimessä lukuun ottamatta silloin kun käsiteltäviin asiakirjoihin sisältyy salassa pidettäviä tietoja samalla tavalla kuin toimielin päättää muiden kuin §:n 1 momentissa mainittujen henkilöiden läsnäolo- ja puheoikeudesta kokouksessa. Toimielin voi esim. sen lisäksi, että se pyytää vaikuttamistoimielimeltä lausunnon em. ryhmää koskevaan asiaan, kutsua ryhmän edustajan kuultavaksi kokoukseen.

Valtuustoa koskeviin määräyksiin on lisätty § 79 maininta nuorisovaltuuston mahdollisuudesta nimetä valtuuston kokoukseen läsnäolo- ja puheoikeuden omaavan edustajansa.

Nuorisovaltuuston edustajan läsnäolo- ja puheoikeutta valtuustossa on perusteltu Kuntaliiton mallisäännössä sillä, että alle 18-vuotiailla ei ole äänioikeutta kuntavaaleissa eikä vaalikelpoisuutta, eivätkä he siten voi äänestää oman ikäryhmänsä edustajaa valtuustoon.

Nuorten edustajan läsnäolo- ja puheoikeutta valiokunnissa ja valtuustossa pohdittaessa tulee myös huomioida nuorille näin tarjoutuva mahdollisuus kiinnostua yhteiskunnallisista asioista sekä oppia näiden yhteistä hoitamista ja saada valmentautumista tulevaisuuden uusiksi päätöksentekijöiksi.

Sen sijaan edustuksellisen demokratian ja päätöksenteon kannalta voi jopa olla ongelmallista se, että vaaleilla valituissa päätöksentekijöissä olisi pysyvästi mukana edustajia eri intressiryhmistä, joilla ei ole vaalien kautta saatua mandaattia.